

Іван Дзюба – український літературознавець, літературний критик, громадський діяч, дисидент радянських часів, Герой України (2001), академік НАН України, другий Міністр культури України (1992–1994), голова Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка (1999–2001), керівник відділу загальних енциклопедичних досліджень Інституту енциклопедичних досліджень НАН України. Автор близько 400 наукових праць, зокрема книжок “Інтернаціоналізм чи русифікація?” (1965), “У всякого своя доля” (1989), “Тарас Шевченко: Життя і творчість” (2008), “З криниці літ” (у 3-х томах) (2006–2007), “Нагітання мороку: від чорносотенців ХХ ст. до українофобів початку ХХІ ст.” (2011), “Донецька рана України: Історико-культурологічні есеї” (2015) та ін.

Іван Дзюба

З ПЕРЕДІСТОРІЇ ШЕВЧЕНКІВСЬКОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ

Як відомо, ідею видання багатотомової Шевченківської енциклопедії обговорювали ще в радянські часи. Але вище партійне керівництво в Москві не схвалило цей задум, оскільки не годилося українцям випереджати старшого брата: адже ще не було Пушкінської чи Лермонтовської енциклопедій. За однією з версій, головний тодішній партійний ідеолог Михайл Суслов особисто телефонував Миколі Платоновичу Бажанові й роз'яснив, що вистачить Словника. Відповідно і з'явився Шевченківський словник у двох томах. На той час і це був певний здобуток вітчизняного літературознавства.

Але “туга” за повноцінною Шевченківською енциклопедією залишалася, а після здобуття Україною незалежності вади Словника, зумовлені насамперед ідеологічною цензурою, стали відчутнішими. Словник не відповідав реальному рівневі української гуманітарної науки. Розпочалася робота над фундаментальною Шевченківською енциклопедією.

Сталося так, що до початкового етапу цієї роботи я був причетний у ролі головного редактора Енциклопедії. За “давностію лет”, кажучи словами Грибоєдова, не пригадую, чи тоді функціонувала офіційна редколегія, чи це було щось на зразок волонтерства. В усякому разі, якась діяльність пригадується. Хотілося залучити найавторитетнішу автуру, зокрема і з числа зарубіжних українознавців та славістів, включаючи й раніше дискримінованих. Почали формувати *словник*. У загальних рисах окреслювалася концепція майбутньої Енциклопедії. Вона мала показати професійний рівень україністики і стимулювати розвиток української науки взагалі.

На жаль, з об'єктивних, як у нас зазвичай кажуть, причин (тобто, фінансових), а може, й суб'єктивних (слабкість організаційної структури), реалізація проекту не пішла далі перших кроків. І пізніше до нього повернулася вже інша “команда”, робота над Енциклопедією стала основним завданням відділу шевченкознавства Інституту літератури на чолі з Василем Степановичем Бородіним, а згодом – Валерією Леонідівною Смілянською. У результаті багаторічних зусиль колективу редакції та сумлінного внеску найширшого кола фахівців маємо справді фундаментальну Шевченківську енциклопедію, яка дає обнадійливий приклад для продовження інших енциклопедичних досліджень

у сфері української гуманітаристики. А роботи вистачає... Франківська енциклопедія... А чому б не бути Сковородинській... А Леся Українка? А Зеров? А енциклопедія Києво-Могилянки? І т. д. – мечтанія...

Вибачайте – Іван Дзюба
21 червня 2016 року

Prof. M. Altchuler
Centre for Research
And Documentation
On East-European Jewry
The Hebrew University of Jerusalem,
Givat Ram, Jerusalem, 91904

Дорогой господин Альтшулер!

В Институте литературы Академии наук Украины готовится Шевченковская Энциклопедия в 4-х томах. Это уникальное издание должно обобщить все, накопленное шевченковедением за почти полтора столетия, а также дать новые интерпретации на уровне современной литературоведческой науки. Важной стороной Энциклопедии будет освещение международного контекста наследия Т. Шевченко, в частности, его отзвука в других литературах. В этой связи я очень просил бы Вас помочь нам в освещении темы, которую условно можно бы назвать “Тарас Шевченко и еврейская литература”. Или несколько уже: “Тарас Шевченко в Израиле”. В последнем случае речь может идти о переводах и публикациях, о критических отзывах (если таковые имеются), о каких-то упоминаниях или ссылок на них и т. д. Может быть и обобщающая статья. Можете ли Вы что-то взять на себя или порекомендовать возможных авторов? Совершенно необходима отдельная статья “В. Жаботинский о Т. Шевченко”.

Для нас это очень важно, и я буду благодарен за помощь.
С глубоким уважением –

Иван Дзюба,
главный редактор Шевченковской Энциклопедии

Mr George V. Shevelov
39 Clarment Ave
New York NY 10027
U. S. A.

Дорогий Юрію Володимировичу!

Насамперед вітаю Вас у Новому, 1995-му році, бажаю здоров'я, гараздів, доброго настрою і незгасного натхнення для подальшої плідної праці.

А поле для неї щоразу ширшає й ширшає. Ось іще один приклад: хіба ж може обійтися без Вас новорозпочата справа – грандіозна Шевченківська Енциклопедія в 4-х томах? Її готує Інститут літератури ім. Т. Шевченка разом з іншими інститутами НАН України, і до неї треба залучити всіх українців світу. Адже вона має не лише узагальнити (критично) здобутки шевченкознавства за майже півтора століття, а й відбити інтелектуальний потенціал сучасного світового українознавства, дати новий імпульс гуманітарним наукам в Україні, а може, й запропонувати канон для наступних енциклопедичних видань такого типу.

Отож уклінно прошу Вас “о порадах” і об особистій Вашій якомога ширшій творчій (авторській) участі. Не смію пропонувати Вам якісь конкретні теми, хотів би вислухати і врахувати Ваші побажання. Мова може йти і про чималі тематичні статті (до 20-25 стор. машинопису), і про невеличкі персоналії – все було б дуже цінне. При чому крім неминучих “реєстрових” тем можуть бути і несподівані, парадоксальні – “авторські”.

Ждатиму Вашого відгуку і Ваших пропозицій. І кого Ви порадите до автури з “Вашого” континенту?

Хай щастить у Новому Році!
З великою повагою –

Іван Дзюба

Carynyk Marko
126 Evelyn Crescent
Toronto, Ontario,
Canada M6R 3E2
Дорогий Марко!

Вітаю Вас у Новому році, зичу здоров'я, гараздів і доброї настрою до праці.

А відтак запрошую до співробітництва у підготовці Шевченківської Енциклопедії в 4-х томах – це фундаментальне видання готує Інститут літератури ім. Т. Шевченка Національної Академії Наук України.

Яку тему Ви могли б запропонувати? Може, “Олександр Довженко і Тарас Шевченко” (умовна назва)? Чи, скажімо, “Євреї і Шевченко” (теж умовна назва, але тема Вам близька, якщо згадати деякі Ваші давніші виступи). Чи якісь персоналії? Статті на загальні теми можуть бути більші – 10-15-20 стор. машинопису, персоналії – коротші. Чекаю Ваших пропозицій.

З повагою та найкращими побажаннями – Іван Дзюба.

Jaroslav Rozumnyj
801 Cambridge st.
Winnipeg, MB
R3M 3G3
Canada
Дорогий Ярославе!

Вітаю Вас і Оксану в Новому році, зичу здоров'я, доба і щастя!

Хай гаразд працюється в 1995-му. А одним із стимулів до праці хай стане участь у фундаментальній Шевченківській Енциклопедії в 4-х томах, яку готує Інститут літератури ім. Т. Шевченка.

Певно, Ви знаєте про цей задум, який виник із потреби продовжити, а водночас і заперечити отой давній “Шевченківський словник”. Це має бути принципово інакша, об’єктивна і сучасна, праця.

Які тематичні статті чи персоналії Ви хотіли б до неї запропонувати? Про якісь загальні виміри Шевченкового світогляду і поетики чи про окремі твори, про когось із шевченкознавців, осіб з оточення Шевченка тощо?

Жду Ваших пропозицій, а потім ми зробимо Вам офіційне замовлення.

Тимчасом – хай щастить у 1995-му!

З великою повагою –

Іван Дзюба.

P. S. Чи не написали б Ви – зокрема! – про шевченкознавчий доробок Луки Луціва.

Prof. John Fizer
26 Bedford Road
Somerset NJ
08873
U. S. A.

Дорогий Іване Михайловичу!

Вітаю Вас у Новому, 1995-му році, бажаю здоров'я і всякого добра Вам та пані Марусі. Давненько не зазирали Ви до Києва, а тимчасом потреба є, і велика. Але ми дістанемо Вас і за океаном.

Отож: як Вам, певно, відомо, в Національній Академії Наук України готується монументальна Шевченківська Енциклопедія в 4-х томах. Вона має охопити “все” про Шевченка і шевченкознавство, та ще і дати сучасну – методологічно і фахово – інтерпретацію. Так що без Вашої участі не обійтись.

Тим-то дуже і дуже прошу Вас подати свої міркування і пропозиції, а також узяти на себе “конкретні зобов’язання” щодо певних тем, які є або можуть стати предметом Вашого зацікавлення.

Жду Вашої відповіді, а потім ми зробимо Вам офіційне замовлення.

Тимчасом – хай Вам щастить у 1995-му!

З великою повагою – Іван Дзюба

Dr. J. Kaczurowskyj
Preziosastr., 41, 8000,
München, 81,
Deutschland

Глибокоповажний пане Качуровський!

Звертаюся до Вас із проханням узяти участь у підготовці Шевченківської Енциклопедії в 4-х томах, над якою працюватимуть інститути Національної Академії Наук України, насамперед Інститут літератури. Йдеться про те, щоб не лише підсумувати здобутки шевченкознавства за майже півтора століття, а і дати інтерпретацію творчості Шевченка на рівні сучасної літературознавчої науки. Важливою стороною ШЕ має стати висвітлення міжнародного контексту творчої спадщини Шевченка, зокрема, під кутом зору відгуків на неї в тій чи тій національній літературі (як і впливу цієї літератури на Шевченка чи рецепції її в нього).

У зв'язку з цим: чи не змогли б Ви взяти на себе такі теми – формулювання умовне: “Шевченко і іспанська література”, “Шевченко і латиноамериканські літератури”? Можливо, у Вас будуть свої пропозиції – зокрема, щодо поетики Шевченка, взагалі теоретичного характеру чи щось інше – словник і реєстр гасел Енциклопедії ще в стадії формування, так що Ваші пропозиції, поради, побажання були б дуже корисні.

Так само Ви дуже допомогли б нам, якби порекомендували ще можливих авторів, з числа вчених як українських, так і неукраїнських (щодо цих останніх у нас особливий дефіцит).

Чекатиму від Вас відповіді, розраховую на згоду і допомогу.

З великою повагою –

головний редактор ШЕ І. Дзюба.

P. S. Буду також дуже вдячний за нові статті для “Сучасности”. Вам буде “зелене світло”. Вибір тем – на Ваш розсуд, Ви ніколи не пропонуєте чогось неважливого.

А чи не подвигнетесь Ви на огляд англійської Укр. Енциклопедії – треба б дати поважний відгук на неї.

Prof. Leonid Rudnyckyj
La Salle University
Philadelphia, Pennsylvania 19141-1199
Department of Foreign Languages and Literatures
Вельмишановний пане Рудницький!

Як Ви, напевне, знаєте, Інститут літератури НАН України готує Шевченківську Енциклопедію в 4-х томах. Це фундаментальне видання має принципово відрізнитися від колишнього підневільного “Шевченківського Словника” і, зокрема, об'єднати навколо себе кращих фахівців з україністики.

Я сподіваюся, що Ви будете одним з активних авторів ШЕ. Хотів би почути Ваші пропозиції, насамперед, щодо Вашої особистої участі. Енциклопедія охоплюватиме як персоналії, так і статті про окремі (всі) твори Шевченка, про видання його творів, про шевченкознавчі праці тощо (тобто – “все про Шевченка”), а також загальні статті про світогляд, поетику, жанри, мотиви творчості Шевченка та ін. – власне, що таке “персональні енциклопедії”, Ви добре знаєте.

Отож я дуже прошу Вас подати свої пропозиції; стали б у пригоді також Ваші міркування й поради, зокрема, й рекомендації щодо залучення інших авторів, не тільки з українського кола.

Щодо статті про Святослава Гординського. Вона дуже потрібна. Але я її не одержав. Як з'ясувалося, проф. Мишанич передав її Миколі Рябчукові, а той тепер у США. Я розшукую статтю, а якщо не знайду, то проситиму надіслати копію. Краще надсилати мені на хатню адресу: Україна, 252186, Київ-186, вул. Антонова 7, пом. 60. На вся випадок мій телефон: 276-10-19.

Стаття про Святослава Гординського потрібна буде нам і для Шевченківської Енциклопедії (у відповідній модифікації).

Чекатиму на відповідь.

Бажаю добра та успіхів.

З повагою – Іван Дзюба

16.02.95
Київ

